

Kaznivo dejanje neplačevanja preživnine

Zbirni podatki

Avtor: Zvezdan Radonjič

Publikacija: Pravna praksa - 2005, številka 40, stran 19 | GV Založba, d.o.o., 14.10.2005

[Povezava do dokumenta na portalu IUS-INFO](#)

Besedilo

Člen 203 kazenskega zakonika (KZ) se glasi: »(1) Kdor ne daje preživnine za osebo, ki jo je po zakonu dolžan preživljati in za katero je višina njegove preživninske obveznosti določena z izvršilnim naslovom, čeprav bi to zmožel, se kaznuje z zaporom do enega leta. (2) Če je zaradi dejanja iz prejšnjega odstavka ogroženo ali bi lahko bilo ogroženo preživljanje upravičenca ali če se storilec izmika dajati preživnino, se kaznuje z zaporom do treh let«.

Kaznivo dejanje, kot je opredeljeno v navedenem členu KZ, velja od 20. aprila 2004.¹ Za razliko od prejšnje zakonske rešitve,² ki je predvidevala le izvršitveno dejanje z izmikanjem, se lahko po novem dejanje stori tudi zgolj z neplačevanjem. Tako je zakonodajalec uveljavil širšo obliko kazenskopravnega varstva pravice iz 54. člena ustave, vendar je hkrati tudi odprl nova vprašanja.

To kaznivo dejanje se na podlagi 2. točke prvega odstavka 25. člena zakona o kazenskem postopku (ZKP) obravnava v skrajšanem postopku. Postopkovna podlaga je obtožni predlog (in ne obtožnica) državnega tožilstva, ki pa je glede opisa dejanja kot bistvene sestavine kaznivega dejanja opredeljen drugače od obtožnice.³ Čeprav se večina pravnih teoretikov nagiba k stališču, da bi moral tudi obtožni predlog vsebovati obtožnici enakovrsten opis, tega zakon ne zahteva. Zato je še vedno nejasno, ali mora obtožni predlog pri opisu dejanja vsebovati »vsa dejstva, ki pomenijo konkretizacijo abstraktnih kazenskopravnih pojmov iz zakonskega opisa«⁴ ali pa to ni potrebno.

Če izhajamo iz domneve, da je (kar bi bilo za pravno varnost boljše), bi moral obtožni akt pri predmetnem kaznivem dejanju, storjenem v temeljni obliki, obsegati konkretizacijo dejstev da: (1) obdolženec ne daje preživnine; (2) je podana zakonska podlaga preživninske dajatve; (3) jo obdolženec zmore dajati. Obtožni akt, s katerim je procesuirana privilegirana oblika, bi moral obsegati že konkretizacijo dejstev, da (4) je podana ogroženost preživljanja ali da se obdolženec izmika dajanju. Tudi iz zahtev, ki jo zakonodajalec naslavlja na vsebnost obsodilnih sodb (359. člen ZKP), lahko sklepamo, da mora obtožni akt vsebovati vsa dejstva in okoliščine, ki so znaki kaznivega dejanja.⁵

Ta uvod je bil nujen zaradi preprostega dejstva, da opisi obtožnih

predlogov ne vsebujejo konkretizacije enega izmed zakonskih znakov tega kaznivega dejanja – zmožnosti plačevanja. Šele enoletna praksa dela sodišč po prvem odstavku 203. člena KZ ponuja zaključek, da državna tožilstva v izreke obtožnih aktov ne vnašajo konkretnih okoliščin, iz katerih bi lahko sklepali na obdolženčevo zmožnost dajati preživnino. Ne zasledimo navedb, kje je obdolženec zaposlen, kakšne stalne ali občasne dohodke prejema, kakšni so njegovi viri premoženja, kaj omogoča plačevanje preživnine ipd. Plačilna zmožnost se torej le domneva, namesto da bi se kvalificirano in količinsko izkazovala oziroma dokazovala. Taki obtožni predlogi so pomanjkljivi in ne morejo biti podlaga za izrek obsodilne sodbe.

Prej temeljna, sedaj kvalificirana oblika predmetnega kaznivega dejanja je uresničljiva z izvršitvenim dejanjem izmikanja, in sicer kot storitev ali opustitev.⁶ Pri izmikanih z aktivnim ravnanjem ne bi smelo biti večjih načelnih težav. Obdolženec skriva premoženje ali ga odtuja, onemogoča potek izvršbe, skriva ali menjava zaposlitve ... Pregled sodne prakse kljub navidezni enostavnosti ponuja le manjše število primerov s korektnim opisom aktivnih izvršitvenih dejanj. Izmikanje se ponavadi izkazuje s preveč posplošenimi, nepreizkusljivimi okoliščinami (»dela priložnostno, denar pa prejema v gotovini«, »se občasno zaposli in sproti porablja zaslužen« ipd). Državna tožilstva praviloma vlagajo direktne obtožne predloge (brez poprejšnjih preiskovalnih dejanj), zaradi česar se naroki za glavno obravnavo sprevačajo v obsežne preiskovalne postopke, namenjene šele odkrivanju konkretnih elementov obstoja (morebitnega) kaznivega dejanja namesto sojenju o že dokazno utemeljeni zadevi.

Če je težava pri aktivnih izvršitvenih ravnanjih izmikanja pogojena zgolj praktično in ob korektnem delovanju državnih organov ne bi smelo biti večjih težav, je glede izvršitve z opustitvijo težava načelna. Menim, da je vzročno-posledična zveza med opustitvijo in izmikanjem skoraj docela nedokazljiva. V obsežni praksi nisem zasledil niti enega samega primera, pri katerem bi bila opustitev nedvomno pogojena z izmikanjem preživninski dajatvi. V vsakodnevem življenju ljudi so preživninske dajatve z gmotnega oziroma finančnega vidika le manjši del njihovih premoženjskih pasiv.

Iskati povezavo med razpolaganji s premoženjem in izogibanjem prežavnini je z dokaznega vidika izrazito zahtevno. Za ponazoritev naj navedem primer očitka, naslovljenega poslovnežu, da je odsvojil več milijonov tolarjev vreden lastninski delež v družbi zato, da bi se izognil plačilu prežavnine nekaj sto tisoč tolarjev. Tak zaključek je v nasprotju z osnovno logiko. Razloge za odsvojitvev bi bilo treba iskati povsem drugje.

Obstoj kaznivega dejanja je povsem dvomljiv tudi v vseh primerih, kadar je kazenskopravni očitek vsebovan v besednih sintagmah, kot so: »se ne zaposli«, »redna dela odklanja« ali »ni prijavljen na uradu za delo kot iskalec zaposlitve«. Težko si je izkustveno predstavljati, da bi se kdorkoli izogibal ugodnostim redne zaposlitve zaradi izogibanja prežavninskim dajatvam. Obstoj kaznivega dejanja je povsem dvomljiv tudi, ko gre za opustitvena dejanja osebno uničenih oseb (odvisniki od mamil ali alkohola, duševni bolniki, obubožanci in brezdomci), katerih dejanja po naravi njihovih značajev ne morejo biti motivirana z izmikanjem dajanju prežavnine, temveč sežejo globlje v območja psihofizične zasnove tovrstnih človeških značajev. Trditi, da ti ljudje uničujejo lastna življenja zato, da bi se izognili plačevanju prežavnine z opustitvami zaposlitvam in podobno, je prav tako na meji zdravega razuma.

In nenazadnje, gre za težave z zapolnitvijo pravnih standardov »zmožnosti plačevanja« ter »ogroženo preživljanje upravičenca«. Vsekakor bo treba vzpostaviti trajnejše izkustvene odnose med obdolženčevo zmožnostjo lastnega preživljanja, kakovostjo njegovega lastnega življenja in stopnjo potreb upravičenca. Treba bo postaviti načelne meje, do kod se sme posegati v eksistenco izpolnitvenega zavezanca v korist otrokovih ustavnih pravic. Velika večina primerov, ki pridejo pred sodišče in so mi dostopni, zadeva posameznike z družbenega obrobja, neurejenih socialnih in premoženjskih statusov ter porušeni življenjskih razmer. Naslavljanje kazenskopravnih očitkov na posameznike, ki zmorejo plačevati, vendar tega ne želijo je nekaj povsem drugega od naslavljanja na osebe brez omembe vrednih življenjskih resursov. Obtoževanje vsepočez, brez ustrezno oblikovanih pravnih standardov zmožnosti dajanja oziroma ogroženosti preživljanja, ne bo vplivalo na ustreznost kazenskopravnega varstva ljudi.

Če to upoštevamo, lahko ugotovimo, da je še precej možnosti za izboljšanje dela državnih tožilstev in sodišč na področju kazenskopravnega varstva ustavne kategorije pravic in dolžnosti staršev in otrok na podlagi 54. člena ustave. Dodelan, domišljen in strukturiran kazenski pregon bi lahko gotovo prispeval k izboljšanju razmer na občutljivem področju varstva pravic in interesov otrok.

1 Ur. l. RS, št. 40/04.

2 Ur. l. RS, št. 63/94.

3 Primerjaj člena 434 in 269 ZKP.

4 Požar, D.: Kazenski zakonik v praksi, ČZ Uradni list, 1997.

5 Sever, F.: Poglavitni pismeni akti v kazenskem postopku, ČZ Uradni list, 1963.

6 Deisinger, M.: Kazenski zakonik s komentarjem, GV Založba, 2002.